

Výjezdní seminář z obchodního práva
Obchodní právo v roce II
8. – 10. dubna 2016

Rozdělení působnosti ve veřejné obchodní společnosti

Denisa Mokřížová
3. ročník Pf UK

1. Úvod a cíl práce

Zákon o obchodních korporacích přinesl do úpravy veřejné obchodní společnosti řadu změn. Například již v úpravě není vymezeno, kdo má ve veřejné obchodní společnosti obchodní vedení, dále zužuje okruh osob, které jsou statutárními orgány společnosti, vypustila ustanovení o povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře nebo naopak jednoznačně vyřešila do té doby spíše teoretickou otázku, zda všichni společníci veřejné obchodní společnosti tvoří její nejvyšší orgán.

Působnost ve veřejné obchodní společnosti by se dle mého názoru dala rozdělit do tří složek organizační struktury. Prvním by byl nejvyšší orgán společnosti, kterým jsou podle § 44 odst. 1 všichni společníci, druhým by byl statutární orgán, kterým jsou podle § 44 odst. 4 také všichni společníci, avšak je tu omezení v podobě § 46 odst. 1, podle kterého statutárním orgánem nemůže být ten, kdo není bezúhonný ve smyslu zákona o živnostenském podnikání, a ani ten, u koho nastala skutečnost, která je překážkou provozování živnosti. Společníci nicméně mohou ve společenské smlouvě tento okruh osob dále zúžit. Více společníků ve veřejné obchodní společnosti tvoří vždy podle § 44 odst. 4 individuální statutární orgány a to navzdory poměrně matujícímu § 106 odst. 1, dle kterého jsou statutárním orgánem všichni společníci. Třetí organizační složkou by byl orgán, který rozhoduje o obchodním vedení. Podle obchodního zákoníku náleželo obchodní vedení každému společníku, s tím že úprava byla dispozitivní. Ve společenské smlouvě se dalo obchodním vedením pověřit jen jednoho nebo více společníků a ostatní společníci oprávnění v tomto rozsahu pozbyli. Jak již bylo řečeno, zákon o obchodních korporacích se otázkami ohledně obchodního vedení vůbec nezabývá a v žádné právní úpravě není ani definováno, co se pojmem obchodní vedení rozumí. Zmínka je o něm v důvodové zprávě. „V návaznosti na jednotné chápání pravidel správy obchodních korporací se opouští rozdělení obchodního vedení a statutárního orgánu. Napříště se tedy obě spojují do rukou statutárního orgánu, kterým je vždy společník (dle dohody). Celkový stav se tím zjednodušuje, nicméně současně se na společníky kladou běžné požadavky zákona pro jednání za společnost.“

Z uvedeného tak dovodíme, že to má být právě statutární orgán VOS, kterému bude příslušet obchodní vedení. Tato změna v zákoně o obchodních korporacích je dle mého názoru nepraktická a pokládám ji za nejvýraznější nedostatek ustanovení o veřejné obchodní společnosti. V situaci, kdy podle § 95 odst. 1 společníci ručí za dluhy společně a nerozdílně, se prakticky nikdo neuváže do pozice, kdy ručí, ale nemá obchodní vedení, pomineme-li dispozitivní úpravu. V následujících řádcích bych tak ráda můj názor prohloubila a zamyslela se i nad dalšími aspekty v otázkách rozdělení působnosti ve veřejné obchodní společnosti, jako jsou například funkce tří výše zmíněných organizačních složek nebo otázka individuality statutárního orgánu.

2. Základní vymezení působnosti ve veřejné obchodní společnosti

Veřejná obchodní společnost musí být založena minimálně dvěma osobami, přičemž také po dobu jejího trvání nesmí počet společníků klesnout pod dva. Pokud by v kterémkoliv okamžiku počet společníků veřejné obchodní společnosti klesl pod uvedený limit, soud po marném uplynutí přiměřené lhůty ke zjednání nápravy veřejnou obchodní společnost zruší. Společníky veřejné obchodní společnosti mohou být jak osoby fyzické, tak osoby právnické. Pokud je společníkem právnická osoba, musí určit pověřeného zmocněnce z řad fyzických osob, který bude za právnickou osobu vykonávat společnická práva a povinnosti. Z osobní povahy veřejné obchodní společnosti dále vyplývá požadavek na osobní účast společníků na podnikání nebo správě majetku společnosti, a tím i na individuální příspěvek každého ze společníků na výkonu a rozvoji aktivity, pro kterou byla veřejná obchodní společnost založena. Pro veřejnou obchodní společnost je tak charakteristický úzký vztah mezi společníky a společností, který předpokládá, že společnost bude čerpat z osobních kvalit,

umu a dovedností, jakož i profesních zkušeností společníků. Z toho plyne, že základní povinností každého společníka je povinnost osobně se účastnit na podnikání společnosti nebo správě jejího majetku. Propojení společnosti a jejích společníků se projevuje též v neomezeném osobním ručení za dluhy společnosti.

Jak již jsem zmínila v úvodu mého příspěvku, organizační struktura veřejné obchodní společnost by se dala dle mě rozdělit do působnosti tří orgánů a každá má svá specifická pravidla ohledně personálního obsazení, připomenu však, že struktura této společnosti je specifická tím, že je postavena na účasti všech společníků a zároveň tím, že se dá společenskou smlouvou měnit.

Nejvyšší orgán veřejné obchodní společnosti rozhoduje o nejvýznamnějších otázkách existence a fungování společnosti. Sem by se dala zařadit specifická rozhodnutí výslovně zmíněná v zákoně o obchodních korporacích jako je například rozhodnutí o změnách společenské smlouvy, kterou lze podle § 99 měnit pouze dohodou všech společníků, rozhodnutí o vyloučení společníka, ke kterému je zapotřebí také souhlasu všech společníků, jednomyslné rozhodování o započtení pohledávky na náhradu výdajů dle § 104 odst. 3 a jednomyslné svolení ke konkurenčnímu jednání dle § 109 odst. 1, ke kterým je také zapotřebí souhlasu všech společníků. Nejvyššímu orgánu náleží i rozhodování ve všech věcech společnosti podle § 105. Tyto vždy vyžadují souhlas všech společníků a musí být zásadně jednomyslné, přičemž ovšem smluvně lze zavést rozhodování většinové. Mezi tyto lze zařadit dle mého názoru všechna rozhodnutí, která obecně nepatří do působnosti statutárního orgánu - tedy jednání společnosti navenek. Dle doslovného výkladu zákona by sem měly patřit záležitosti, které přesahují úroveň běžného obchodního vedení i záležitosti obchodního vedení. Do záležitostí, které přesahují obchodní vedení, patří zejména schvalování účetní uzávěrky, základní směřování společnosti, schválení návrhu rozdělení likvidačního zůstatku a podobně. Výčtu záležitostí, spadajících do obchodního vedení se věnuji níže. Z tohoto mého závěru však vyplývá, že by bylo vhodné spojit nejvyšší orgán a orgán, který rozhoduje v záležitostech obchodního vedení do jedné složky.

Statutárnímu orgánu přísluší právo jednat za společnost navenek a podle důvodové zprávy také právo přijímat rozhodnutí v rámci obchodního vedení společnosti. Přestože v mnoha praktických situacích budou tyto oba okruhy výrazně věcně propojené a mohou do značné míry splývat, pojmově jde o dvě odlišné právní kategorie. Rozhodování ve věcech obchodního vedení vyjadřuje obsahovou, věcnou tvorbu rozhodnutí o nejružnějších záležitostech spojených s obvyklým a pravidelným provozem závodu. Jednání navenek je pak projevem právního jednání vůči třetím osobám, kdy se některá rozhodnutí učiněná uvnitř společnosti (anebo i uložená např. soudem či vyplývající ze zákona) realizují skrze určitá právní jednání (typicky skrz uzavření smlouvy). Rozhodnutí ve věci obchodního vedení není tedy závislé na tom, zda se týká či netýká vztahu vůči třetím osobám (může tak jít např. o rozhodnutí, že by společnost měla pořídit nové přístrojové vybavení nebo opatření o organizaci výroby, výrobních postupů, uplatňované obchodní taktiky, logistika, personalistika, administrativa, účetnictví apod.). Vzhledem k tomu, že ve většině případů při jednání ohledně záležitostí obchodního vedení nedochází ke kontaktu s třetími osobami, považuji přidělení této oblasti statutárnímu orgánu za dosti diskutabilní, a jak už jsem zmínila v úvodu mé práce, také zbytečné a přikláním se k názoru předešlé právní úpravy, která obchodní vedení přičítala všem společníkům.

3. Obchodní vedení ve veřejné obchodní společnosti

Podle důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích, by již nemělo docházet k personálnímu oddělení statutárního orgánu na straně jedné a osob rozhodujících o obchodním vedení na straně druhé. Zákonodárci se tak pravděpodobně jevilo toto oddělování jako nepraktické a dva odlišné orgány tak spojil dohromady zřejmě proto, že i v záležitostech obchodního vedení může v některých případech docházet k jednání se třetími osobami, (například rozhodnutí, že by společnost měla pořídit nové přístrojové vybavení, jež bude muset být následně realizačně doplněno i příslušným právním jednáním – uzavřením kupní či jiné smlouvy s příslušným

dodavatelem). Navzdory tomuto faktu se mi jeví sloučení statutárního orgánu a osob, které rozhodují o obchodním vedení jako zbytečné. Hospodářský význam veřejné obchodní společnosti je totiž ovlivněn jejím osobním charakterem. Veřejná obchodní společnost je vhodná zejména pro drobné a střední podnikatelské projekty, kdy sdružující se společníci vyžadují jednoduchou formu podnikatelského seskupení. Zároveň je veřejná obchodní společnost vhodnou formou obchodní korporace všude tam, kde potenciální riziko spojené s neúspěchem podnikatelské aktivity je relativně nízké. Zdůrazním ještě jednou, že osobní charakter veřejné obchodní korporace předpokládá osobní zainteresovanost společníků při naplňování společného cíle a využití osobních kvalit, odborných dovedností a znalostí všech společníků, i proto se veřejná obchodní společnost často využívá u rodinného charakteru podnikání. Kvůli tomu by se mi jevílo vhodnější, kdyby zákon výslovně stanovil, že obchodní vedení náleží všem společníkům, nebo kdyby oblast obchodního vedení spadala do působnosti § 105 zákona o obchodních korporacích, podle kterého k rozhodování ve všech věcech společnosti je zapotřebí souhlasu všech společníků – čili nejvyššího orgánu, ledaže společenská smlouva určí jinak.

Všichni společníci ve veřejné obchodní společnosti jsou zjednodušeně řečeno komplementáři, čili ručí za společnost neomezeně. To jde ruku v ruce s tím, že se prakticky nikdo neuváže do pozice, kdy neomezeně ručí, ale nemá obchodní vedení. Dle doslovného výkladu § 105 zákonodárce v zákonu o obchodních korporacích tuto mou tezi jasně podporuje. Znění zákona zde totiž neponechává příliš prostoru pro jiné východisko, než že každému, i jen dílčímu, zcela nevýznamnému rozhodnutí, musí být dán souhlas všemi společníky. Ustanovení § 163 obč. zák., dle kterého statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby (tedy i obchodní vedení), by mohlo zdánlivě poskytovat jednoznačné řešení. Ovšem v souvislosti s § 105 ho jako jednoznačné chápat nelze. Prostor pro uplatnění § 163 obč. zák. je tedy omezený, resp. jeho aplikace není zcela přesvědčivá a je dosti pravděpodobné, že se v rozhodovací praxi neprosadí. Jak je zvyšše uvedeného vidět, dle doslovného znění zákona náleží obchodní vedení do působnosti § 105 včetně jeho možné dispozitivní úpravy, což je v záležitostech veřejných obchodních společností praktický závěr. Společníkům bych však doporučila důkladné zvážení modifikace pravidel rozhodovacích procesů ve společenské smlouvě, aby byla vyloučena příslušná formálnost a neflexibilita rozhodování i v běžných každodenních záležitostech. Například by bylo možné upravit, že při rozhodování v určitých bagatelních věcech do určité částky, by se souhlas všech společníků nevyžadoval apod.).

4. rozhodování ve veřejné obchodní společnosti

Úzká osobní vazba mezi veřejnou obchodní společností a jejím společníky prohlubuje právo každého společníka podílet se na řízení a vedení společnosti. Ohledně rozhodování společníků je třeba zabývat se i otázkou, zda jde o projev jejich rozhodovací pravomoci jako jednotlivých osob, anebo zda jde typově o rozhodnutí určitého orgánu společnosti.

4.1. rozhodování nejvyššího orgánu

Přestože nejde o přímou obdobu valné hromady, kterou zná úprava kapitálových společností, je třeba na kolektiv všech společníků pohlížet jako na nejvyšší orgán společnosti ve smyslu § 44 odst. 1. Vzhledem k § 44 odst. 3 se sice neuplatní pravidlo, dle kterého by si takový orgán měl zvolit předsedu, jehož hlas by byl v případě rovnosti hlasů rozhodující, nicméně o kolektivní orgán se dle převažujícího názoru jedná. Uplatní se tedy patrně rozhodovací režim kolektivních orgánů dle § 152 odst. 1 obč. zák. ve spojení s § 156 odst. 1 obč. zák., tedy takový orgán je povinen zásadně rozhodovat ve sboru. Případné odchylky je vždy možné sjednat ve společenské smlouvě. Zákon neupravuje zvláště ani jakékoliv procedurální otázky svolávání, řízení jednání společníků, pořizování zápisů apod. I to je v případě potřeby možno sjednat ve společenské smlouvě, stejně

jako případná další pravidla. Dle těchto pravidel by podle mého názoru bylo vhodné rozhodovat i v záležitostech obchodního vedení.

4.2. rozhodování statutárního orgánu

Podle § 106 zákona o obchodních korporacích jsou statutárním orgánem všichni společníci, kteří splňují požadavky stanovené v § 46. Z doslovného výkladu tohoto ustanovení vyplývá, že statutární orgán veřejné obchodní společnosti rozhoduje jako orgán kolektivní. Z dikce § 44 však lze dovodit, že by měl být orgánem individuálním, tj. každý ze společníků představuje statutární orgán společnosti. Toto ustanovení je ve vztahu speciality k obecné úpravě občanského zákoníku (§ 164 odst. 2 obč. zák. věta první – „náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán“). Avšak formulace § 106 odst. 1 z.o.k. může navozovat dojem, že se skutečně jedná o orgán kolektivní. Ze zákonné úpravy tedy není jednoznačné, jak to tedy ve skutečnosti je a tento jev považuji za další nedostatek rekodifikace. Problém byl totiž zřejmý už v předešlé právní úpravě a zákonodárce tak měl dostatek prostoru a zkušeností, aby se nejednoznačností vyvaroval. Doktrína se v minulé právní úpravě nepřiklonila ani k jednomu závěru. Nedostatek v rekodifikaci pravděpodobně vznikl tím, že § 44 odst. 4 byl do textu zákona vložen až později při úpravách v poslanecké sněmovně. Přestože formálně vzato by bylo ve vztahu ke statutárnímu orgánu veřejné obchodní společnosti možno uvažovat o aplikaci § 164 odst. 2 obč. zák., jelikož působnost statutárního orgánu fakticky skutečně náleží více osobám, a tedy by ve smyslu tohoto ustanovení společníci měli tvořit orgán kolektivní, stanovení § 44 odst. 4 je vůči němu úpravou speciální. O kolektivní orgán se tedy nejedná a zákonodárce užitím singuláru v § 106 odst. 1 veřejnost zbytečně mate. Dle dispozitivní úpravy veřejné společnosti lze však ujednat i odlišný režim, kdy statutárním orgánem může být pouze jednotlivec, zde by o individualitě nebylo pochyb, nebo že více jedinců může tvořit orgán kolektivní.

5. závěr

Působnost ve veřejné obchodní společnosti se dá rozdělit na rozhodování nejvyššího orgánu, statutárního orgánu a orgánu, který rozhoduje o obchodním vedení. Právní úprava jednoznačně nestanovuje, co znamená obchodní vedení a kdo je k němu ve veřejné obchodní společnosti oprávněn, proto je tento institut velmi diskutabilní. Dle důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích náleží obchodní vedení statutárnímu orgánu, nicméně ohledně praktického pojetí veřejné obchodní společnosti je vhodné obchodní vedení podřadit pod § 105 z.o.k. a rozhodovat by o něm měli všichni společníci s tím, že společenská smlouva může určit jiný režim. Pokud není ujednáno jinak, tvoří společníci v postavení statutárního orgánu individuální orgány, nikoliv orgán kolektivní.

6. Prameny

Odborná literatura:

Černá, Štenglová, Pelikánová a kolektiv, Právo obchodních korporací, Wolters Kluver 2015,
Lasák, Pokorná, Doležil, Čáp, Zákon o obchodních korporacích – komentář I., Wolters Kluver, 2014
Klára Hurychová, Obchodní vedení ve veřejné obchodní společnosti po rekodifikaci, Rekodifikace + Praxe, 7-8/2015

Normativní právní akty:

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (účinný do 31. 12. 2013). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluver ČR
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluver ČR
Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluver ČR